

## Μακεδονικά

Τόμ. 18, Αρ. 1 (1978)



Ένα ξεχασμένο χειρόγραφο από τη Νάουσα

Κώστας Στ. Σπορέλας

doi: [10.12681/makedonika.503](https://doi.org/10.12681/makedonika.503)

Copyright © 2015, Κώστας Στ. Σπορέλας



Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

### Βιβλιογραφική αναφορά:

Σπορέλας Κ. Σ. (1978). Ένα ξεχασμένο χειρόγραφο από τη Νάουσα. *Μακεδονικά*, 18(1), 303–307.  
<https://doi.org/10.12681/makedonika.503>

Περί του σεισμού τούτου ἔχομεν ἐλαχίστας μαρτυρίας. Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ τοῦ 'Αβ-  
βᾶ Belley, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς ἱστορίας καὶ τῆς πόλεως  
Θεσσαλονίκης, τὸ ἀναγνώσθην εἰς τὴν ἐν Παρισίοις 'Ακαδημίαν τῶν 'Επιγραφῶν τὴν  
30ὴν 'Ιουνίου 1772, ἀναφέρει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: «Αἱ πεδιάδες τῆς Θεσσαλονίκης  
εἶναι ὠραιόταται. Γέμουν σιτηρῶν καὶ ποιμνίων καὶ προμηθεύουν μεγάλας ποσότητας  
μαλλιών καὶ σιτηρῶν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν 'Ιταλίαν. Εἶναι εὐχάριστος ἡ ἐξοχή, λόγῳ  
τῆς ποικιλίας τοῦ ἐδάφους, τῶν ὀρέων, τῶν λόφων, τῶν λιμνῶν καὶ ποταμῶν. Ἐκεῖ ὑπάρ-  
χουν χωριά, κατοικούμενα ἀπὸ 'Ελλήνας, τοὺς ὁποῖους διοικεῖ εἰς βοεβόδας ἢ εἰς ἐκμι-  
σθωτῆς τοῦ δημοσίου. Ἐν τούτοις ὅμως τὸ κλίμα δὲν εἶναι ὑγιεινὸν καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους  
1759, καθ' ὃ ἐγένοντο ἐπὶ πεντήκοντα ἡμέρας ἰσχυρότατοι σεισμικαὶ δονήσεις, ἐξ αἰτίας  
τῶν ὁποίων ἠναγκάσθη μέγα μέρος τῶν κατοίκων νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν, οἱ δὲ Φράγ-  
κοι εἶχον ἐξέλθει καὶ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ σκηνάς. Πιστεύεται ὅτι αἱ ἀναθυ-  
μιάσεις τῆς γῆς, ἡ ὁποία ὑπέστη ρωγμὰς εἰς διάφορα μέρη, προδύκλεσαν τοὺς τριταίους  
πυρετοὺς, ὑπὸ τῶν ὁποίων πάντες προσεβλήθησαν. Οἱ πυρετοὶ οὗτοι συχνὰ μετατρέπονται  
εἰς κακοήθεις μεμολυσμένους. Ὅταν ἐμφανίζεται ἡ πανώλης, προξενεῖ πολλὰ θύματα»<sup>1</sup>.  
'Ὡσαύτως, ὁ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Ἐνετὸς πρόξενος εἰς ἐπιστολῇν του, γραφείσαν τὴν 2αν  
Μαΐου 1762, ἀναφέρει μεταξὺ ἄλλων: «Ἡρχισαν νὰ γίνωνται αἰσθητοὶ καὶ οἱ σειμοί.  
Ελπίζομεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ μὴ ἐξακολουθήσουν, ὅπως πρὸ τριῶν ἔτων, πού ἐσημειώοντο  
20 καὶ 22 δονήσεις τὸ ἡμερονύκτιον καὶ ἔτρομοκράτουν τοὺς πάντας...»<sup>2</sup>.

Κέντρον Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν

ΣΩΤΗΡΙΟΣ Α. ΒΑΡΝΑΛΙΔΗΣ

## ΕΝΑ ΞΕΧΑΣΜΕΝΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΑΠΟ ΤΗ ΝΑΟΥΣΑ

Ἡ ἀνέυρεση ἐνὸς χειρογράφου προκαλεῖ πάντα συγκίνηση στὸν ἐρευνητὴ, ἔστω κι  
ἂν αὐτὸ δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς προσδοκίες του καὶ ἀντὶ νὰ δίνει ἀπαντήσεις, θέτει πρό-  
σθετα ἐρωτηματικά. Ὁ ἔπαινος τῆς διασώσεως τοῦ χειρογράφου ποὺ περιήλθε στὰ χέρια  
μου, ἀνήκει στὸ φίλο μου κ. Θωμᾶ Δραγουμάνο, ποὺ τὸ ἀνακάλυψε καταχωνιασμένο μέσα  
σὲ ἓνα παμπάλαιο σεντούκι.

Πρόκειται γιὰ ἓνα χάρτινο κώδικα διαστάσεων 20 × 15 ἐκ. Περιέχει 219 φύλλα (ἡ  
ἀρίθμηση τῶν σελίδων: α'-ις', 1-427). Τὰ φφ 195β, 199β, 200, 203, 204α, 206, 208, 209α, 210,  
213 καὶ 215α παρῆμειναν ἀσυμπλήρωτα μετὰ τὴν ἀναγραφή μόνον τῶν σελίδων καὶ τῶν ἐ-  
πιτίτλων. Ἀγραφα εἶναι τὰ φφ 215α-219α. Ὁ ἀριθμὸς τῶν στίχων κάθε σελίδας ποικίλλει  
ἀπὸ 15 ἕως 26 στ. Ἡ γραφή (μελανόχρους) εἶναι ἐπιμελημένη ἰδίως στὰ πρῶτα φύλλα. Ἐ-  
ρυθρόγραφοι εἶναι οἱ τίτλοι καὶ τὸ ἀρχικὸ γράμμα τῆς πρώτης λέξεως κάθε κεφαλαίου  
στὰ φφ 2α-8α. Λιτὰ καὶ συχνὰ πρόχειρα καὶ ἄτεχνα κοσμήματα ὑπάρχουν στὴν ἀρχὴ καὶ  
τὸ τέλος τῶν διαφόρων κεφαλαίων (π.χ. φφ 91β, 95β, 105α, 171α κ.ά.). Ἡ κατάσταση τοῦ  
κώδικα εἶναι ἀρκετὰ καλὴ. Ἡ στάχωση μάλλον πρόχειρη, ἀπὸ σκληρὸ χαρτόνι καὶ δερ-  
μα σκούρου χρώματος.

Κάτω ἀπὸ τὸ γενικὸ τίτλο «Γραμματικὴ» περιλαμβάνονται: α'. Ἐνα εἰσαγωγικὸ κε-

1. Βλ. Κωνσταντίνου Δ. Μέρτζιου, Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 208.

2. Ἐ.ά., σ. 388.

φάλαιο στο όποιο γίνεται λόγος για τη γλώσσα γενικά (φφ 2α-8α)· β' «Τεχνολογικόν» μέρος (Βιβλίον Α', φφ 10α-164β)· γ' κεφάλαιο «Περὶ Ὁρθογραφίας» (Βιβλίον Β' φφ 165α-188β)· δ' κεφάλαιο «Περὶ Συντάξεως» (Βιβλίον Γ', φφ 189α-214β). Κατατοπιστικὸς εἶναι ὁ πλήρης τίτλος τοῦ ἔργου, πὺν ἀναγράφεται μὲ ἐπιμέλεια—σὲ μίμηση τυπογραφικῶν στοιχείων—στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κώδικα: «Γραμματικῇ, περιέχουσα», Βιβλία Τρία: Τεχνολογικόν, Ὁρθογραφικόν καὶ Συντακτικόν. Συντεθεῖσα δὲ πάλαι μὲν, ἐν τῷ Τεχνολογικῷ ὑπὸ Γενναδίου, ἐν δὲ τῷ Ὁρθογραφικῷ ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Κυθωνιέως, ἐν δὲ τῷ Συντακτικῷ αὐθις τοῦ αὐτοῦ. Νῦν δὲ ἐπιμελεστέως διωρθωθείσα παρὰ τοῦ Λογιωτάτου Κυρίου Κ. Κωνσταντίνου Ἀναστασιάδου τοῦ ἐκ Ναούσης, (Ἀκολουθεῖ σχεδίασμα πὺν παριστάνει τὸν ἀναγεννώμενον φοινίκα!) Ἐν Ναούσῃ 1842» (εἰκ. 1).

Τὸ χφ πὺν ἔχω στὰ χέρια μου δὲν εἶναι παρὰ ἀντίγραφο τοῦ ἔργου τοῦ Κωνσταντίνου Ἀναστασιάδου καμωμένο ἀπὸ τὸν Δημήτριον Ἰωαννίδην τὸν Ζαγοραῖον. Αὐτὸ λέει τὸ ἰδιόγραφο σημείωμα τοῦ ἀντιγραφέα πὺν ὑπάρχει στὸ φ 115β: «Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα διὰ πόνου καὶ σπουδῆς μεγίστης ἐκ τοῦ εὐτελεστάτου Δημητρίου Ἰωαννίδου Ζαγοραίου».

Ὁ Δημήτριος Ἰωαννίδης ὁ Ζαγοραῖος ὑπῆρξε πρόγονος τοῦ κ. Θωμᾶ Δραγουμάνου (παπποῦς τοῦ παπποῦ του). Σφραγίδα μὲ τὰ ἀρχικά τὸν δονάτοσ του (ΔΙΖ) ὑπάρχει δίπλα στὴ χρονολογία τοῦ ἐσωφύλλου. Τὸ ὄνομά του εἶναι ἐπίσης πολλὰς φορὰς πρόχειρα σημειωμένο στὰ παράφυλλα. Στὸν ἴδιο ἀνήκαν καὶ μερικά ἄλλα σπάνια βιβλία<sup>2</sup>, τὰ ὁποῖα σάθηκαν μαζί μὲ τὸ χφ πὺν παρουσιάζω. Τὰ βιβλία αὐτὰ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὴν ἱστορία τῆς Νάουσας, στὴ συγκεκριμένη ὁμῶς περίπτωσιν ἀποκοτὸν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, ἐπειδὴ περιέχουν ὁρισμένες ἰδιόχειρες σημειώσεις τοῦ Ζαγοραίου διαφωτιστικὰς γιὰ τὸ πρόσωπό του.

Σὲ μιὰ ἀπὸ αὐτὰς μᾶς κατονομάζει ρητὰ τὸν τόπο τῆς καταγωγῆς του: «Κτήμα Δημητρίου Ἰωαννίδου» ἐκ Δραγῶρης τοῦ Ζαγορίου». Πρόκειται γιὰ τὸ Δραγᾶρι(ον)<sup>3</sup>, ἓνα ἀπὸ τὰ 46 χωριά τῆς γνωστῆς ἀπὸ τὴν ἱστορία ἐπαρχίας Ζαγορίου ἢ Ζαγοροχωρίων τῆς Ἡπείρου, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν 18ο αἰῶνα σημείωσαν ἐξαιρετικὰς ἐπιδόσεις στὸ χῶρο τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος. Ὁ Δημήτριος Ἰωαννίδης ὁ Ζαγοραῖος ἀναχώρησε μαζί μὲ τὴ γυναῖκα του ἀπὸ τὸ Δραγᾶρι καὶ ἐγκαταστάθηκε μόνιμα στὴ Νάουσα μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὰ 1822.

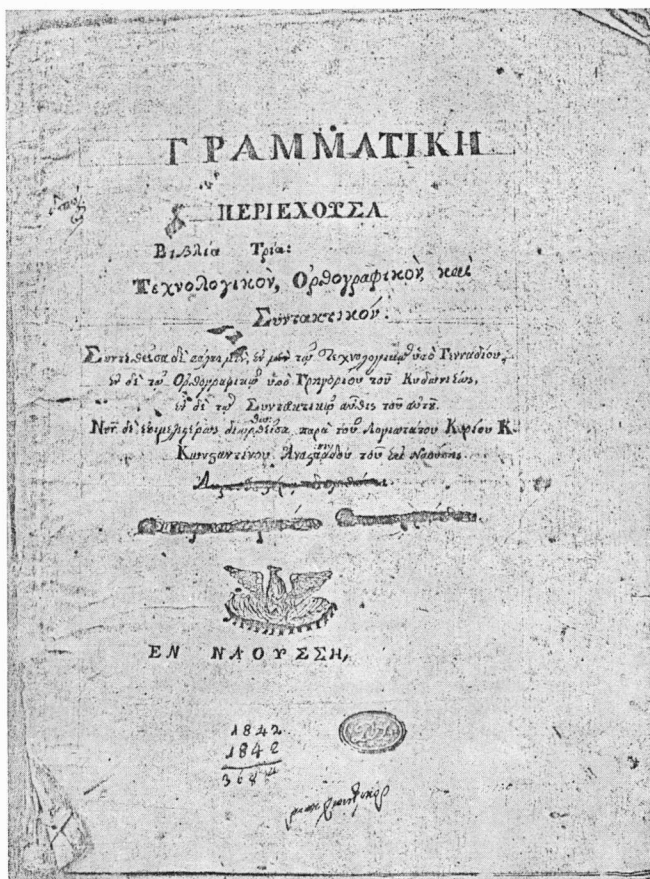
Σὲ μιὰ ἄλλῃ σημείωσιν τοῦ διασώζεται ἡ ἀκριβὴς χρονολογία μᾶς μεταβάσεώς του σ' ἓνα ἄλλο χωριὸ τοῦ Ζαγορίου, τὸ Μακρύνον προφανῶς γιὰ δουλειὰς ἡ γιὰ νὰ ἐπισκεφτεῖ συγγενεῖς του: «Σημειῶνω τὸ ἔτος τὸν ὁποῖον ἤλθον εἰς Ζαγόριον καὶ ἐφυγον ἀπὸ Θεσσαλονίκης. ἐν ἔτει 1853 Μαῖου ἦρθα εἰς Μακρύνον».

Ἄν καὶ τὸν γνῶρισαν ἀπὸ τίς διηγῆσεις τῶν πατεράδων τους, ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ σήμερα Ναουσαῖοι πὺν διατηροῦν στὴ μνήμη τους τὴν ὑπαρξιν τοῦ γιοῦ τοῦ Δημητρίου Ἰωαννίδου τοῦ Ζαγοραίου, τὸν ὁποῖο οἱ παλιότεροι ἀποκαλοῦσαν Ζαγορίτη.

1. Ὁ ἀναγεννώμενος φοινίκας ἀποτελεῖ σύμβολο τῆς Νάουσας. Κατὰ μιὰ παράδοση κοσμοῦσε τὸ λάβυρο τῶν Ναουσαίων ἐπαναστατῶν τοῦ 1822. Βλ. Ἰω. Βασιλειάδου, Ἡ Νάουσα κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας (διάλεξι), Ἀθήνα 1952, σ. 27.

2. Ἀναφέρω ἐνδεικτικὰ δυὸ ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ: Δ. Γρηγοριάδου, Ἐπιτομὴ τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, Κωνσταντινούπολι 1842. Θουκυδίδου, Περὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, μετάφρασις καὶ σχόλια ἀπὸ τὸν Νεόφυτο Δούκα, Βιέννη 1805, τ. 6.

3. Τὸ χωριὸ αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει ἀκόμα καὶ σήμερα. Ἐπειδὴ ἡ τοποθεσία στὴν ὁποία εἶναι χτισμένο εἶναι κατὰφυτὴ ἀπὸ καστανιὰς μετονομάστηκε σὲ Καστανάνα. Παλιότερα λόγῳ τῆς ἀποδημίας τῶν κατοίκων τοῦ ἄκμαζε, ἐνῶ τώρα ἔχει σχεδὸν ἐρημωθεῖ.



Εἰκ. 1. Ἡ σελίδα μετὰ τὸν πλήρη τίτλο τοῦ ἔργου

Ἡ διασταύρωση αὐτῶν τῶν πενιχρῶν πληροφορικῶν θραυσμάτων ὁπωσδήποτε εἶναι ἀνεπαρκὴς γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσει νὰ σχηματίσουμε ἔστω καὶ ἓνα περίγραμμα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἑποικοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τὰ Ζαγοροχώρια. Δὲν χρειάζεται ὁμῶς ἰδιαιτέρη προσπάθεια γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἔχουμε μπροστά μας ἓναν ἄνθρωπο τῶν γραμμάτων. Ὅποιοσδήποτε ἄλλος—ἀκόμα καὶ λάτρης τῆς παιδείας—πολὺ δύσκολα θὰ καταπιάνονταν μὲ τὴν ἐπίπονη καὶ ἄχαρη δουλειὰ τῆς ἀντιγραφῆς ἐνὸς τόσο ἐκτεταμένου ἔργου. Τὰ Ζαγοροχώρια ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀποτελοῦσαν ἓνα πραγματικὸ φωτῶριο δασκάλων, ποὺ διασκορπιζόνταν σὲ ὁλόκληρη τὴν ὑπόδουλη Ἑλλάδα καὶ ἀναλάμβαναν νὰ παίζουν τὸ ρόλο τῶν πνευματικῶν ὁδηγητῶν τοῦ ἔθνους. Ἐνας τέτοιος δάσκαλος πρέπει νὰ ὑπῆρξε καὶ ὁ Δημήτριος Ἰωαννίδης ὁ Ζαγοραῖος, ποὺ ἐπέλεξε τὴ Νάουσα ὡς κατάλληλο τόπο γιὰ νὰ προσφέρει τὶς ὑπηρεσίες του.

Τὰ βιβλία του ποὺ σῶθηκαν δὲν ἦταν παρὰ ἐγχειρίδια ἱστορίας, θεολογίας κ.λ., τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦσε στὴ διδασκαλία του. Φαίνεται πὺς δὲν διέθετε γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἢ αὐτὴ ποὺ εἶχε δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσε. Ἐπόμενο ἦταν νὰ ἀναζητήσει ἓνα κατάλληλο βοήθημα. Ἡ Γραμματικὴ τοῦ Κωνσταντίνου Ἀναστασιάδη θὰ ἀνταποκρινόταν στὶς ἀπαιτήσεις του, γι' αὐτὸ κάθισε καὶ τὴν ἀντέγραψε μὲ ὑπομονή. Ἡ ἀντιγραφὴ—ὅπως ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ἀπὸ τὰ γραφόμενα στὸ φ 2α—ἄρχισε τὴν 1η Σεπτεμβρίου τοῦ 1841 καὶ περατῶθηκε μέσα στὸ 1842, δηλ. ἀπῆλθε τὸ λιγότερο ἓνα τετράμηνο.

Τὸ πρόβλημα ποὺ γεννιέται τώρα εἶναι ἂν ὁ Κωνσταντῖνος Ἀναστασιάδης εἶχε τυπώσει τὴ Γραμματικὴ του ἢ τὴν ἔθεσε στὴ διάθεση τῶν ἄλλων σὲ χειρόγραφη μορφή. Πάντως δὲν ὑπάρχει καταγραμμένη στὴ βιβλιογραφία τῶν Γκίνη-Μέξα<sup>1</sup> οὔτε στὰ συμπληρώματά της στὸ περιοδικὸ «Ἑρανιστής». Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι μᾶλλον θὰ πρέπει νὰ τυπώθηκε. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο παρουσιάζεται ἡ διτάξη τῶν τίτλων, κεφαλαίων κ.λ., μᾶς βοηθεῖ νὰ συμπεράνουμε ὅτι πρόκειται γιὰ ἀντιγραφὴ ἀπὸ ἐντυπο καὶ ὄχι ἀπὸ χειρόγραφο. Πρόβλημα ἐπίσης δημιουργεῖ ἡ ἔνδειξη τῆς Νάουσας ὡς τόπου ἐκδόσεως. Εἶναι ὁμῶς κάπως ἀπίθανο νὰ τυπώθηκε σ' αὐτὴν τὴ μικρὴ πόλη. Τὸ 1842 ἀποτελεῖ πολὺ πρόωμη περίοδος γιὰ νὰ διαθέτει ἡ Νάουσα τέτοια τυπογραφικὰ μέσα, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἐκτυπώνει βιβλία τοῦ μεγέθους καὶ τῶν δυσκολιῶν τῆς Γραμματικῆς τοῦ Κ. Ἀναστασιάδη. Ἄς μὴ λησμονοῦμε πὺς ἡ Νάουσα πρὶν ἀπὸ εἴκοσι μόλις χρόνια εἶχε καταστραφεῖ ἐκ θεμελίων καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη βρισκόταν ἀκόμα σὲ στάδιο ἀνασυνοικισμού.

Μεγάλو ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ μορφή τοῦ Κων/νου Ἀναστασιάδη. Δυστυχῶς παρὰ τὶς ἀναζητήσεις μου στάθηκε ἀδύνατο ὡς τώρα νὰ ἐπιστημάνω διαφωτιστικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ναουσαίου αὐτοῦ. Ὑποθέτω πὺς πρόκειται γιὰ κάποιον λόγιο, ὁ ὁποῖος διασκεύασε τὸ ὑλικὸ ποὺ δανείστηκε ἀπὸ τὸν Γεώργιο Γεννάδιο<sup>2</sup> καὶ τὸν Γρηγόριο τὸν Κυδωνιέα<sup>3</sup> καὶ συνέγραψε ἓνα δικό του ἔργο γιὰ νὰ καλύψει διδακτικὰς ἀ-

1. Βλ. Δ. Γκίνη - Β. Μέξα. Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία 1800-1863, τ. 1-3, Ἀθήνα 1939-1957.

2. Γεώργιος Γεννάδιος (1786-1854). Ἑλληνας λόγιος καὶ μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα. Ἐδῶ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ «Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Γλωσσῆς», ἡ ὁποία μεταφράστηκε καὶ στὰ ἰταλικά καὶ χρησίμευσε ὡς διδακτικὸ βιβλίο σὲ τρεῖς γενεὲς ἐλληνοπαίδων.

3. Γρηγόριος ὁ Κυδωνιεύς δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸ μοναχὸ καὶ λόγιον Γρηγόριο τὸν Σαράφη ποὺ γεννήθηκε καὶ δίδαξε θεολογία καὶ φιλολογία στὶς Κυδωνιὲς τῆς Μ. Ἀσίας.

νάγκες<sup>1</sup>. Κατά τι διαφέρει ή δική του δουλειά από τούς προηγούμενους, τί παίρνει και τί καινούργιο προσθέτει, αυτό αποτελεί άντικείμενο ειδικής φιλολογικής έρευνας, πού θά στηριχθεί στη σύγκριση τών καταλλήλων κειμένων. Στη βιβλιογραφία τών Γκίνη-Μέξα υπάρχουν καταγραμμένες οι διαδοχικές εκδόσεις της Γραμματικής τού Γ. Γενναδίου: 1838, 1839<sup>2</sup>, 1841<sup>3</sup> κ.ά. Μιά από τις εκδόσεις αυτές πρέπει νά είχε υπόψη τού ο Κ. Άναστασιάδης.

Η άξία τού κώδικα είναι γενικά φιλολογική από την άποψη τού περιχομένου και ειδικά για τη Νάουσα Ιστορική. Είναι τό μοναδικό ως τώρα σωζόμενο χω της Νάουσας. Βέβαια δέν πρόκειται για εύρημα ιδιαίτερης άξιας. Πάντως, αποτελεί σημαντικό δείγμα για την πεντάρφανη από παρόμοια μνημεία τού παρελθόντος μακεδονική πόλη.

Νάουσα

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤ. ΣΠΟΡΕΛΑΣ

#### ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Προσφάτως έδημοσιεύθη λίαν ενδιαφέρουσα εργασία τού κ. Ίωάν. Φουντούλη, καθηγητού τού Παν/μίου Θεσσαλονίκης, υπό τόν τίτλον «Μαρτυρία τού Θεσσαλονίκης Συμεών περί τών ναών της Θεσσαλονίκης», Θεσσαλονίκη 1976, άνάτυπον εκ της Έπιστημονικής Έπετηρίδος της Θεολογικής Σχολής 21(1876) 125-185. Πρόκειται άναμφιβόλως περί σοβαράς συμβολής εις την διερεύνησιν της τοπογραφίας της Θεσσαλονίκης, τών άρχών τού 15ου αιώνος, ως και τών έν αυτή ναών και μονών, επί τη βάσει τών μαρτυριών τού άρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Συμεών († 1429).

Είς τό πρώτον μέρος (σσ. 131-150) παρατίθενται τά κείμενα, ένθα αι ενδιαφέρουσai τούς ναούς, τάς μονάς και την τοπογραφίαν της πόλεως πληροφορία, τό δε δεύτερον (σσ. 151-177) αποτελεί εύρετήριον κατ' άλφαβητικήν σειράν τών έν αυτοίς άντικειμένων και στοιχείων.

Ούτω, διαφωτιζόμεθα σαφέστερον περί τών ναών Άγίας Σοφίας, Άγίων Άποστόλων, Άχειροποιήτου, Άγίου Δημητρίου, Άγίων Θεοδώρων, της Παναγίας της Καταφυγής, τού Άγίου Νικολάου, της Όδηγητριάς, τού Άπ. Παύλου, τού Σωτήρος, περί τών μονών Άκαπνίου, Βαπτιστού και Χορταΐτου, τών μονών και ναών της Άκροπόλεως, ως και περί τού μητροπολιτικού οικήματος.

Άς μάς επιτραπή όμως νά προσθέσωμεν ότι τά δημοσιευόμενα κείμενα άξίζουν έ. ξάρσεως όχι μόνον από τοπογραφικής σκοπιάς, εις την όποιαν άποβλέπει κυρίως ο κ. Ίω. Φουντούλης, αλλά και από Ιστορικής πλευράς, διότι αι δημοσιευόμεναι πηγαι προάγουν όρισμένως και τάς γνώσεις μας περί της τοπικής εκκλησιαστικής Ιστορίας, τών άρχών τού 15ου αιώνος.

Τά κείμενά μας είναι λίαν διαφωτιστικά ως πρós τόν θεσμόν της Έπαρχιακής Συνόδου της μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, ή όποία, άπαρτιζόμενη εκ τών υπό τόν μητροπολί-

1. Κάτι ανάλογο έχουμε άργότερα στά 1890 μέ έναν άλλο Ναουσαίο, τό γνωστό δάσκαλο Θεολόγη Τσακμάκη, ό όποιος συνέγραψε άναγνωστικά για όλες τις τάξεις τού δημοτικού σχολείου. Δείγμα της δουλειάς του, πού είχε αναλάβει νά εκδώσει έκδοτικός όίκος της Θεσσαλονίκης, αποτελεί σωζόμενο «Άναγνωσματάριον» της Ε' τάξεως Δημοτικού.